

Ochrona i ocena zdrowia świń

Autor: dr inż. Anna Jankowska-Mąkosa

Data: 16 maja 2019

Ryzyko zdrowotne związane jest z prawdopodobieństwem wystąpienia choroby. Jej konsekwencją jest obniżenie wartości produkcyjnej, hodowlanej lub padnięcie zwierzęcia w wyniku narażenia organizmu na działanie czynników ryzyka.

Do czynników tych zalicza się: zarazki chorobotwórcze i drobnoustroje oportunistyczne, toksyny chemiczne i pochodzenia biologicznego, mutageny, stres środowiskowy związany z transportem i utrzymaniem zwierząt. Istotne są również niedobory składników pokarmowych.

Koncepcja ryzyka zdrowotnego

Prawidłowa ochrona zdrowia świń jest czynnikiem warunkującym produktywność trzody chlewnej

fot. Fotolia

W weterynarii koncepcja ryzyka zdrowotnego, oprócz czynników zakaźnych i pasożytniczych, odnosi się coraz częściej do czynników środowiskowych. **Koncepcja obejmuje trzy główne grupy problemów: uświadomienie istnienia ryzyka, jego ocenę, oraz sposoby ograniczenia.** Wszystkie trzy grupy problemów są wzajemnie ze sobą powiązane.

W przypadku wielu chorób bardzo trudno ustalić czynniki ryzyka. Odnosi się to szczególnie do

chorób o długim okresie wylegania, w których istnieje dużo wektorów ich przenoszenia. Wiąże się to także z chorobami rzadko występującymi.

Choroby o długim okresie wylegania, często są związane z trudnością ustalenia zależności pomiędzy istnieniem i działaniem czynnika zagrożenia zdrowia, a wystąpieniem choroby. Sytuacje takie obserwuje się przy wystąpieniu niektórych chorób niedoborowych, skażeniach środowiska, chorobach pasożytniczych. Wówczas, gdy objawy lub powikłania pojawiają się dopiero po pewnym czasie.

Czynniki warunkujące ocenę ryzyka

Ochrona zdrowia świń zapobiega rozprzestrzenianiu się patogenów

fol. Fotolia

Przy ocenie ryzyka istotna jest analiza łańcucha epizootycznego. Obejmuje on: **źródło zakażenia, zwierzęta podatne na zakażenie oraz zespół czynników środowiskowych.** Ów zespół umożliwia kontakt patogenów występujących w źródle zakażenia ze zwierzęciem podatnym.

Znaczenie dla wystąpienia chorób mają także sposoby transmisji patogenów. Pośród nich można wymienić: **kontakt bezpośredni zwierząt chorych lub siewców ze zwierzętami zdrowymi, kał, mocz, ślina, krew i mleko.** Istotny jest również kontakt pośredni ze środowiskiem chlewni zanieczyszczonym przez patogeny. Wektorem szerzenia się chorób może być również człowiek, ptak, gryzoń czy owad.

Choroby inwazyjne trzody chlewnej

W chorobach inwazyjnych trzody chlewnej, ocena wielkości narażenia na czynnik ryzyka, odgrywa ważną rolę w profilaktyce i przebiegu choroby. **W tej ocenie należy wziąć pod uwagę ilość**

pierwotnych i wtórnych źródeł zakażenia, istnienie zbiorników zarazka, wektorów przenoszenia chorób i dróg transmisji. Uwzględnić należy także zagęszczenie zwierząt w chlewni, stan odporności w stadzie oraz istnienie czynników usposabiających.

W chorobach inwazyjnych trzody chlewnej, ocena wielkości narażenia na czynnik ryzyka, odgrywa ważną rolę w profilaktyce i przebiegu choroby.

Czynniki te będą zwiększać możliwość wystąpienia zarażenia przez wpływ, zarówno na jego źródło oraz poprzez osłabienie odporności zwierząt. Lokalizacja chlewni jest jednym z podstawowych czynników przy ocenie ryzyka chorób i utrzymaniem wysokiego statusu zdrowotnego świń.

Rozprzestrzenianie się patogenów

Obiekty występujące w rejonie dużego zagęszczenia są narażone na przenoszenie chorób zakaźnych z chlewni do chlewni. **Uważa się, że odległość od 3 do 5 km jest wystarczająco bezpieczna do ochrony stada przed czynnikami patogennymi** szerzącymi się drogą aerogenną oraz przez organizmy żywe tj.: gryzonie, owady, ptaki. Unoszone przez powietrze cząsteczki pyłu lub wody, na których znajdują się chorobotwórcze drobnoustroje, szczególnie wirusy, które wraz z wiatrami mogą być przenoszone na różne odległości i kierunki od źródła.

Patogeny, **które mogą być przenoszone drogą powietrzną to: wirusy pryszczycy, choroby Aujeszkyego, grypy świń oraz zespołu rozrodczo-oddechowego.** Znaczenie drogi powietrznej w rozprzestrzenianiu się chorób bakteryjnych jest znacznie mniejsze.

Osobniki występujące w rejonie dużego zagęszczenia narażone są na przenoszenie chorób zakaźnych z chlewni do chlewni

fot. AgroFoto (Lukas310)

Przy ocenie możliwości kropelkowego szerzenia się patogenów świń pomiędzy fermami szczególne znaczenie mają: **ilość patogenów w wydzielinie z układu oddechowego, możliwość przeżywania patogenu w zawieszynie aerozolowej, minimalna dawka zakaźna dla zwierzęcia.**

Transport zwierząt a choroby zakaźne

Środki transportu, wraz z obsługą, stanowią także wysokie ryzyko zawleczenia chorób zakaźnych do ferm. Najbardziej niebezpieczne pojazdy to takie przewożące świnię do zakładów mięsnych, paszowozy oraz takie transportujące leki lub nasienie. **Po każdym transporcie pojazdy należy dokładnie umyć oraz zdezynfekować.**

Kierowca powinien posiadać specjalne przygotowane buty oraz kombinezon. Przy każdym załadunku lub wyładunku zwierząt rampa powinna być wyczyszczona i zdezynfekowana. **Pracownicy ferm nie mogą mieć żadnych kontaktów z innymi świniami, poza swoimi.** Na teren obiektu mogą wchodzić po wcześniejszym umyciu się i zmianie odzieży. Wizyty innych ludzi należy ograniczyć do minimum.

Występuje **zakaz wpuszczania ludzi, którzy mieli styczność z innymi fermami lub rzeźniami w ciągu ostatnich 3 dni.** Niezbędnym zabezpieczeniem przeciwepizootycznym jest ogrodzenie. Umożliwia ono wchodzenie ludzi oraz zwierząt dzikich i domowych na teren ferm. Wówczas mamy pewności, że zapewniona zostanie odpowiednia ochrona zdrowia świń.

Zdrowotność stad zarodowych

Ochrona zdrowia świń warunkuje pełne wykorzystanie potencjału genetycznego

fot. AgroFoto (angelikamedrek)

Najważniejszą rolę w dochodowej produkcji świń odgrywa zdrowotność stad zarodowych. Są one **źródłem materiału reprodukcyjnego dla towarowych ferm trzody chlewnej**. Ze względu na swoją wartość genetyczną chlewnie zarodowe powinny posiadać zdrową populację, wolną od jednostek chorobowych.

Zdrowie zarodowego stada podstawowego, z powodu dużego potencjału rozrodczego i wysokiej zdrowotności potomstwa warunkuje pełne wykorzystanie potencjału genetycznego. Prowadzenie systematycznego monitoringu stanu zdrowotnego stada poprawia wskaźniki ekonomiczne fermy oraz ułatwia pozyskiwanie odbiorców na odchowywane loszki i knurki, Dzieje się tak, gdyż potencjalny klient zainteresowany jest sprawdzeniem wyników badań w odpowiednich dokumentacjach.

Okresowa kontrola weterynaryjna

Każda ferma zarodowa podlega okresowej kontroli weterynaryjnej prowadzonej przez lekarza sprawującego nadzór nad chlewnią. **Takiego lekarza ma prawo wybrać właściciel zwierząt. Wiadomość o tym musi zaś dotrzeć do Powiatowego Lekarza Weterynarii.** Podczas wizyty analizowane są ściśle określone wskaźniki, umożliwiające kompleksową ocenę stanu zdrowotnego zwierząt i warunków zoohigienicznych panujących w chlewni oraz dobrostanu.

Każda ferma zarodowa podlega okresowej kontroli weterynaryjnej prowadzonej przez lekarza sprawującego nadzór nad chlewnią. Takiego lekarza ma prawo wybrać właściciel zwierząt.

Ocena wskaźników produkcyjnych stada: pierwszy etap wizyty to analiza efektów produkcyjnych gospodarstwa. Opiera się ona na informacjach zawartych we właściwie prowadzonej dokumentacji fermy. **Niezwykle ważnym elementem oceny tego wskaźnika jest precyzyjne ustalenie liczby loch, loszek i knurów oraz liczby prosiąt ssących i warchlaków.**

Ocena programu badań monitoringowych: **kolejny etap wizyty obejmuje analizę badań laboratoryjnych wykonywanych w ostatnim czasie w fermie.** W zakresie tym należy ustalić przede wszystkim, czy prowadzono badania laboratoryjne w okresie. Uwzględnić należy również, jaki upłynął od ostatniej wizyty. A także, czy wykonane zostały badania przeglądowe lub serologiczne stada podstawowego w ciągu ostatnich 12 miesięcy. **Ocenie należy poddać kierunki wykonanych badań, liczbę zbadanych próbek oraz uzyskane wyniki.** Istotne jest również, aby ustalić, czy prowadzone w fermie badania są zgodne z wyznaczonymi zasadami.

Ocena stanu zdrowotnego zwierząt

Poddając ocenie stan zdrowotny świń w fermie zarodowej należy przede wszystkim **przeanalizować program szczepień profilaktycznych wykonywanych w chlewni**.

Ważne jest, aby ustalić, kto wykonuje immunizację, tzn. czy szczepienia przeprowadza lekarz weterynarii czy personel obsługujący zwierzęta. **Należy zaznaczyć, że w stadzie podstawowym obowiązkowo muszą być prowadzone szczepienia loch, loszek i knurów przeciwko parwowirozie i różycy**. Ochrona zdrowia świń wymaga przeanalizowania problemów zdrowotnych, jakie obserwuje się w chlewni w poszczególnych grupach wiekowych.

W ostatnim etapie wizyty jest analizowana ocena stosowanych w fermie sposobów leczenia świń. Uwzględnia się także wskaźniki padnięć we wszystkich grupach technologicznych.

Ocena sytuacji w zakresie bioasekuracji

Istotnym etapem jest zwrócenie uwagi na realizację zasad bioasekuracji w chlewni

fot. AgroFoto (LukaszBRO)

Następnym, niezwykle ważnym etapem jest zwrócenie uwagi na realizację zasad bioasekuracji w chlewni. W szczególności zaś należy uwzględnić elementy: **obecność śluzy dezynfekcyjnej, przez którą muszą przejść przed wejściem na teren chlewni pracownicy i osoby wizytujące**; obecność mat dezynfekcyjnych dla wjeżdżających samochodów; obecność i stan ogrodzenia chlewni; obecność gryzoni. Wpływ mają również – zasady utylizacji zwierząt padłych; przestrzeganie zasady „całe pomieszczenie puste – całe pomieszczenie pełne”, odpowiednie przechowywanie leków. Ochrona zdrowia świń jest obowiązkiem każdego hodowcy.

Ocena organizacji rozrodu

Ocena organizacji rozrodu: ten etap wizyty to szczegółowe przeanalizowanie organizacji sektora

rozrodu zwierząt. **Istotne jest zwrócenie uwagi na sposoby zapłodnienia stosowane w chlewni oraz poddanie ocenie skuteczności krycia w grupie loszek i wieloródek.**

Ważnym elementem kończącym wizytę w chlewni jest przekazanie właścicielowi pisemnego sprawozdania oraz szczegółowych zaleceń odnośnie dalszego postępowania ze zwierzętami. Jest to niezwykle istotne, ponieważ przy kolejnej wizycie umożliwi sprawdzenie rzetelności właściciela w wywiązywaniu się z nałożonych na niego zadań. Jak również ułatwi ocenę efektywności wprowadzonych poleceń. **Zalecenia powinny być wydawane w sposób precyzyjny i krótki.** A także nie powinny wybiegać w sposób istotny poza możliwości właściciela chlewni.

Ochrona zdrowia świń poprzez system kontroli

Przy wyborze strategii zwalczania choroby i przeprowadzeniu rachunku zysków i kosztów, pod uwagę należy wziąć przede wszystkim dodatkowy zysk, związany z wdrożeniem programu naprawczego.

Podsumowując, trzeba się zgodzić, że system kontroli chorób w dużej mierze **zależny jest od aktualnego statusu zdrowotnego fermy oraz od czynników ryzyka**. Dlatego dla każdej fermy konieczne jest indywidualne ustanowienie programów monitoringu, nadzoru i diagnostyki. Zasady właściwej oceny stanu zdrowotnego świń powinny być konsekwentnie przestrzegane.

W interesie producentów tuczników zakupujących materiał rodzicielski, jak i producentów materiału hodowlanego powinno być prowadzenie ścisłej współpracy z lekarzami weterynarii. Istotnie ograniczy to wprowadzenie zwierząt chorych na fermę.

Przy wyborze strategii zwalczania choroby i przeprowadzeniu rachunku zysków i kosztów, pod uwagę należy wziąć przede wszystkim dodatkowy zysk, związany z wdrożeniem programu naprawczego. **Wielkość tego wskaźnika związana jest m.in.: z poprawą efektywności rozrodu, zmniejszeniem zużycia paszy, skróceniem czasu tuczu, ograniczeniem zachorowań i strat w stadzie zwierząt.**

Kolejnym elementem poprawy opłacalności jest obniżenie kosztów produkcji. Wiąże się to w szczególności z ograniczeniem zużycia paszy. Trzecią składową stanowią dodatkowe wydatki na podjęte działania (koszty leku, usługi weterynaryjnej, dezynfekcji pomieszczeń). **W przypadku wdrożenia odpowiedniego programu naprawczego współczynnik rentowności przedsięwzięcia będzie wyższy.**